

A székelyföldi borvízforrások vizeinek és neveinek sokfélesége¹

*Fenyők világa... havas hegyorom...
zészórt falú... az elnyúlt házsoron
tovaszáguldó csend vagy tréfaszó...
pásztorok ajkán hajnali hahó...
Ősi fenyőket ringató hegyek
oldalában szekercés emberek...
gyöngyöző borvíz, torkot égető...
/ tüzes borhoz a Napban nincs erő /...
pisztrángdajkáló sok kamasz patak...
csőrő kölyök meredek mart alatt...
fehérlő nyárfák között messze lenn
festők ecsetjét csábító selyem
völgy-vászon, szélén szétszórtan tehén -,
és juhnyáj... népdalt füttyülő legény...
napsugaras beszéd: „esment”: „Mük es”...
fehér harisnya, lájbi... jószüves*

*vendéglátás: tejespulizska, lágy
friss rozskenyér, rá háziszóttos ágy...
Leomló vasárnapi áhítat...
pünkösdi búcsú... hatnapos utat
mezítláb járó bűnbánó falu...
Somlyói Márja, édes mosolyú
vigasztalással, karján Gyermeke...
koporsójában alvó remete...
Ezeresztendős arc és szenvedés...
Újabb ezerre új reménykedés
Önkínzó kétely: – érdemes-e mégis?...
rá dacos válasz: – rajta! Csakazértis! ...
élj akkor is, ha szód torkodra fojtják! ...
Ez, ime, Székelyország!*

(P. Papp Asztrik: Székelyország)

Otthon és haza a Kárpát-medence keleti „szegletében”, a Keleti Kárpátok ölelésében. Ahol – a kedvező földtani tényezőknek és a fiatal vulkánosságnak köszönhetően – a Székelyföld legértékesebb természeti kincsét az ásványvizek alkotják.

„Ha Finnországot az ezer tó országának neveztük el, úgy még jogosabban mondhatnánk a Székelyföldet az ásványvizek vagy székelyesen a borvizek hazájának – írta Bányai János (1886–1971), a híres geológus, a székelyföldi borvizek neves kutatója. S valóban. Kevés olyan székelyföldi település van, ahol hiányzik az ásványvíz. De mi is az ásványvíz? A szakirodalom szerint „az ásványvíz minden literjének legalább 1000 mg, a talajrétegen keresztül szivárgó, kőzetekből kioldott szilárd alkotórészt kell tartalmaznia.” És a gyógyvíz? „Olyan ásványvíz, amely vegyi összetétele és fizikai tulajdonságai következtében gyógyító hatású.”

A székely ember többféle ásványvizet különböztet meg: a *borvizet*, a *sejks vizet*, a *sós vizet* és a *büdös vizet*.

A **borvízzel** kezdjük, hiszen ebből fakad a legtöbb a vidéken. Borvíz alatt szénsavas vagy savanyú ásványvizet értünk. Létét a Székelyföld központi részén végighúzódó Kelemen-Görgény-Hargita vulkáni vonulatnak köszönhetjük. A magma kamrából felszálló széndioxid a mélységi és talajvízbe feloldódva pezsgő itallá alakul. A pezsgő szóra még visszatérek. A nem székelyföldieknek bizonyára komikusnak tűnhet az ásványvíz borvíz megnevezése. Székelyföld – kivéve a Küküllő menti nyugati részeket – nem a szőlőtermesztésről híres. A bort máshonnan hozzák. *Borunk ugyan nincs, de van olyan vízünk, kóstolja meg, lelkelem* – mondja a székely –, *mert nálunk még az ökör is borvizet iszik*. Szóval a mi borvizeink a savanykás bor ízére emlékeztetők, frissítő, pezsgő italok. És ezt bárki bizonyíthatja: valóban pezsgő víz a borvíz, akár csak a bor. De hamarabb ivott a csíki, a gyergyai és a háromszéki székely borvizet, mint pezsgő bort. És máris közel állunk a borvíz szó magyarázatához. Kiváló XIX. századi nyelvészeink, *Czuczor Gergely* és *Fogarasi János* A magyar nyelv szótárában ezt írják: bor = forr, tüzes, forrongó, hevítő tulajdonságú; boros, boroz, bors, borsos.

Barátom, Jánosi Csaba csíkszeredai geológus mérnök kérésére Varga Csaba magyarországi nyelv-
kutató ezt írja a borvíz szavunkról: „A bor a forr szóval azonos, mely pezsgést jelent. Az f hang gyakor-
ta válik b hanggá. Borvíz tehát for /r/ víz, azaz pezsgő víz.” A borvizek – és ez bátran állítható – buboré-
kos vizek, bugyogók. Hígyék el, van ilyen nevű fürdő, vagy ahogy nálunk mondják feredő is, nem is
egy. Ilyen például a Kovászna (egykor Háromszék) megyei Málnásfürdőn *Semseyné bugyogója*. Hogy
a félreértést elkerüljem most azonnal mondom: a tulajdonost hívták Semseynek, s a bugyogó pedig
azért társult a feredő nevéhez, mert az ásványvízforrások nagy többsége látványosan bugyog. Azaz pe-

¹ Elhangzott a XXXVII. Honismereti Akadémián, Szarvason, 2009. július 1-én (Szerk.)

zseg. De egykoron – mondják – a tusnádi gyerekeknek így sem volt eléggé pezsegős. Hogy jobban pezsejen a borvíz, egy kevés, jőféle szürke vulkáni homokot szórtak bele, s a felszabadult széndioxid a sörhöz hasonlóan igen habzóvá tette a víz felszínét. Így „sörözött” a székely gyermek. A bor szavunknál időzve még azt is érdemes elmondani, hogy a Székelyföldön mind ásványvízzel áll kapcsolatban, ilyen *Borszék, Bélbor, Borkút, Borberek, Borrét, Borhegy, Borvízoldal, Borsáros, Borvítető* helység-, illetve dülő- vagy más külterületi helynevek.

A szejkés vizek: fehéres, kéntejes, bűdös vizek, de a kevés szénsavat tartalmazó gyenge borvizekre is azt mondják az emberek, hogy szejkés borvíz. Innen kapta a nevét a székelyudvarhelyi *Szejkefürdő*, a kászonaltizi *Fehérkői Szejke*, a Répáti *Szejke* vagy a *Szemvíz*. Nemrég vettem észre, mesélte János Csaba, hogy a répáti szemvínél még élnek pogány hagyományok. Amikor ugyanis a bűdös vízbe mártott ronggyal megmosták az ember vagy állat szemét, akkor zálogul a környező fákra kellett akasztani a textildarabokat, hogy a szem meggyógyuljon. Erre a neves erdélyi történetírő, Kövári László is felfigyelt, ő a bodoki szemvizről ír hasonló hagyományokat az Erdély Földre ritkaságai című, 1853-ban megjelent könyvében: „A forrás vize szép tiszta; azonban kénmáj szaga van. Forrásánál fehér, sík salakot rak le a kövekre. Ez a forrás vízből kicsapódó kéntej. Ez a víz a fájós szemeknek megbecsülhetetlen orvosság. A forrás mellett levő bokrok be voltak terítve szemmosó lenrongyokkal.” Hogy miért? Hogy a fák ágaira aggatott szemmosó rongyokkal otthagyták a betegséget. A rongyokat nem szabad elvinni, mert ha elviszed, akkor magaddal viszed a betegséget is.

A sós vizek, a sós források alkotják az ásványvizek harmadik fajtáját, amik a kárpáti-homokkő alkotta Csíki-, Kászoni-, Háromszéki-medencékben, a Csíki- és a Háromszéki-havasokban fakadnak számtalan helyen. Gazdag helynévanyaggal találkozhatunk Székelyföld szerte. Ismertebbek a csíkrákosi *Sósrét*, a csikkozmasi *Sószejkfürdő*, a torjai *Sósi borvíz*. Ezek vizét só-inséges időkben főzésre, sütésre használták. De napjainkban is az Udvarhelyszékhez tartozó Homoródalmás, Lövéte, Korond sóskútjai működnek. A település lakói innen hordják a tömény nátrium-kloridos sósvizet főzéshez, disznóöléshez. A nyári hónapoknak sósvízben tárolják a szalonnát, így nem avasodik meg. Családomban a savanyúság eltevésénél Lövétéről hozatott sósvizet használjuk fel.

A bűdös víz a negyedik fajta ásványvíz, ebből táplálkoznak kisebb-nagyobb fürdők. A széndioxid mellett kis mennyiségben jelenlevő kénhidrogén gáz záptojás szaga ihlette eleinket a *bűdös* név adására. Számos székelyföldi helynévben szerepel a megnevezés: pl. Szentimrei *Bűdösfürdő*, Csicsói *Bűdös*. Itt kénhidrogén tartalmú nem szénsavas források találhatók. Ezekhez szorosan kapcsolódnak a kénhidrogén tartalmú száraz gázömlések (olasz elnevezésük: mofetta).

Az Olt Tusnádi-szorosából kiérve, Csíkot elhagyva megérkezünk Háromszék vármegyébe, Sepsibüksád községbe. Néhány kilométer után a Szent Anna tó kráterének déli lejtőjén haladva jobbra térünk és a Zsombor-patak völgyében araszolgatunk Torja, illetve Kézdivásárhely irányába. Ha kelet felé hagyjuk el a Zsombor-patak völgyét, akkor felérünk a „pokol tornácára”, a Bűdös-hegyre. Ennek a derekán fut körbe a pokol tornáca. A vulkáni kőzetek hatalmas üregeiből délibábszerűen folyik ki a kén-széndioxid gáz. Kopár lejtő jelzi a gáz útját. Minden elpusztul az útjában. Mintha aktív vulkáni vidéken járnánk. A völgyekben szabad kénsavat tartalmazó vizek fortyognak. Ha megiszod, fogaidon érzed az erős sav maró hatását. Akárcsak egy jól összehangolt zenekar, úgy muzsikálnak ezek a források. A tusnádi *borvízmúzeumban* van egy hangfelvétel, amely a látogatót megbabonázza. Egyik forrás *csacsog*, a másik *motyog*, a harmadik *dohog*, a negyedik *dunnyog*, az ötödik *dobog*, a hatodik *locsog*, a hetedik *suhog*. Nemcsak a hangjuk, hanem a színük is változatos: egyik hammas, a másik csokoládés, a harmadik zöld vagy kék. Ha az időjárás változik, akkor az apró kis fürdőmedencék vizének színe is változik. Változatos a vegyi összetételük is. A kénsavas vizeket fortyogató források karéjában, 1000 méteres tengerszint fölötti magasságban orrfacsaró, igen kellemetlen szagú, záptojásszerű bűdösséget szippantunk a levegőből. A kénhidrogén és széndioxid gáz szabad kiömlése miatt hívják a Szent Anna-tótól keletre, Bálványosfürdő fölött levő vulkáni kúpot Bűdöshegynek (1024 m), amelynek 950 m magasságában található a Torjai Bűdösbarlang, amely Európa legnagyobb kénhidrogén kiömléses barlangja. Ebbe csak óvatosan, égő lánggal szabad bemenni, mert a kénhidrogén szintmagassága alatt a láng – gyufa, gyertya lángja – kialszik. Ebből a gázból elegendő egyetlen szippantás, amely lévén a levegőnél nehezebb, a tüdőből nem távozik és azonnali fulladásos halált okoz. (A balesetek mellett rengeteg öngyilkos is itt fejezte be az életét.) Az elmondottak után bizonyára számos itt jelenlevő ajkáról fel-

hangzik e két szó: *Sokan voltunk*. A Székelyföldről Budapesten letelepedett Sánta Ferenc ezzel a novellával indult el a szépirói pályáján. Ma középiskolai tananyag. Véleményem szerint csakis köszívű lehet az az olvasó, akinek a novella záró mondatai nem csálnak ki legalább egy könnyecseppet a szeme sarkába.

De ez a széndioxid gáz nemcsak ölhet, gyógyít is! Ipari felhasználása a XIX. század végén kezdődik el. Az Aporok Bálványosfürdőn kezdték el palackozni. A gázt a Büdös-hegy oldalában levő Büdösbarlangból ólomesövekkel vezették le a fürdő központjában levő üzembe. A palackozott gázt külföldre is szállították. Ipartörténeti érdekesség, a ma is működő málnásfürdői szénsavgyár, ahol a múlt század elején gyártott Ganz gépek sűrítik a Siculia kút gázát. Szénsavgyár működött még a tusnádi palackozó üzemben is, de jelenleg nem hasznosítják a kutakból feltörő nagy mennyiségű szabad széndioxid gázt.

A vulkáni utóműködések széndioxid, valamint kénhidrogén gázkeverékeit főleg a gyógyászatban és az élelmiszeriparban hasznosítják. A tanulmányozott térségben a legtöbb mofetta Kovászna településen van. Itt minden kórház vagy kezelőközpontként működő szálloda rendelkezik mofettával. E mellett még házaknál kialakított magánmofetták is működnek (Bene és Bardócz mofetta). Kovásznán házaknál még léteznek kis, egyszemélyes büdös gödrök is, amelyek *lappanccsal* vannak ellátva. Az ülőhelyzetben levő betegnek a feje látszik ki, így a test nagy része gáz alatt van. Gázfürdőként működő büdös gödrök vagy mofetták *Hargitafürdőn*, *Zsögödfürdőn*, a csikszentimrei *Büdösfürdőn*, a csikbánkfalvi *Adorjánfürdőn*, a csiklázárfalvi *Nyirfürdőn*, *Tusnádfürdőn*, a sepsibükszádi *Vallatófürdőn*, *Málnásfürdőn*, *Bálványosfürdőn* és *Sugásfürdőn* találhatóak.

Papp Károly geológus joggal nevezte el a futásfalvi Jajdon-patak völgyének egy szakaszát *Pokolvölgynek*. Akár a pokol, jól érezhető és látható a *boborékoló*, *rotogó*, *süllögő*, *dobogó*, *puffogó*, *hortyogó*, *bugyogó*, *poszogó*, *fövő*, *súgó*, *tortyogó*, *buzogó*, *dungó*, *lobogó*, *dobogó* és *bolygó* kénhidrogénes, széndioxid gáz és vízkeverék. A kéntől szürkésfehéres vizes mofetták vizét joggal nevezi a helyi lakosság *hammasnak*. Ezekbe a fortyogó kéntejes forrásokban a fehéres-vereses lepedékkel bevont faleveleket pedig *ördögfülnek* nézi. E fiatal vulkán körül se szeri, se száma a *büdösgödröknek*. Nagy részük kihasználhatatlanul, kiépitetlenül található, de az előbb felsoroltak mellett ismeretes még a málnásfürdői mofetta, a tusnádfürdői – korábban Imets és Kristó féle – kéngödör, amit dr. Kovács Károly építtetett ki modern gázfürdővé, s amelyhez humoros verse is kapcsolódik:

*Kovács Károly büdös lika
Mit adhatná egyebet
Hajolj le a fenekére
S nem eszel több kenyeret.*

Mielőtt a szénsavas gázömlések, mofetták, gözlők vagy büdös gödrök vázlatos rajza után rátérek a székelyföldi borvizek több rendbéli hasznosítására, hadd szóljak néhány szót a már említett borvízműzeumról. Az elsőt – mert ma már 3 is van belőle: Székelyudvarhelyen, Borszéken is – 2005 áprilisában nyitották meg Nagytusnád községben, az országút melletti borvízkút szomszédságában. A szkítáktól vett ötlet alapján jurta formájú, kerek épületben mutatják be a régi neves borvizeket, használat- és kutatástörténetüket, összetételüket és gyógyhatásukat. Külső falát két, borvízben álló „rühös kecske” díszíti. A néphagyomány szerint ugyanis a különböző fürdők felfedezése a pásztorokhoz kötődik, akik rühös kecskéket gyógyítás végett borvízben fürösztöttek meg. Ilyen monda fűződik *Málnásfürdőhöz*, vagy a homoródalmási *Kecskésfürdőhöz*. Ezt a hagyományt a székelység talán valahonnan a Kaukázus vidékéről, az ingusoktól hozta, ahol Muszta-Gudarg, az Esőisten bakkecske képében jelenik meg.

A székelyföldi ásványvizeket jó minőségű ivóvízként helyileg és iparilag palackozva hasznosítják. Gyógyászati célokra ivó- és fürdőkúráként alkalmazzák. A székelyföldi települések határában levő természetes borvízforrásokat a lakosság több ezer éve folyamatosan ivóvízként és gyógyvízként (szemvíz, gyomor stb.) használja. Korábban faedényekben, cserép- vagy üvegkorsókban, napjainkban pillepalackokban szállítják és tárolják. Hajdanában szekereken, cserépkorsókban nagy mennyiségben szállították a környező városokba: a Szejke borvizet Székelyudvarhelyre, a csiksomlyói és a csicsói borvizet Csikszeredába, a csomafalvi borvizet pedig Gyergyószentmiklósról. Borszékről az üvegpalackok megjelenése előtt, nagy távolságra, egészen a bécsi vagy a budapesti nemesi udvarokig, fahordókban, ekhós szekéren szállították.

A székelyföldi gyógyhatású ásványvízforrások vizét a XVIII. században kezdték palackozni, előbb cserépkorsókba, majd üvegpalackokba. A Székelyföld első palackozott vize az okiratok szerint a *Koronai víz* volt (1792), majd ezt követte az Ásványvizek királyaként emlegetett *Borszéki borvíz* (1806). A XIX. század közepén kezdik palackozni a bodoki *Matild*, majd később a híres *kászoni* vize-

ket, amelyek *Répáti*, *Fehérkői*, *Salutaris* és *Veresszéki* néven kerültek forgalomba. Csikban palackozták a hosszúaszói *Erzsébet*, a csikszentmártoni *Anna*, a csikverebesi *Mercur* és a *Tusnádi* borvizeket. A Gyergyói-medencében az újfalvi *Hajnal* és a tölgyesi *Attila* borviz ismeretes. Háromszéken a málnási *Siculia* és *Mária*, a mikóújfalvi *Hunnia*, a torjai *Szeregető*, a kézdipolyáni *Venus* vagy *Mariska*, a kovásznai *Horgász*, *Árpád* és *Hankó*, az előpataki *Erzsébet*, a nyárási *Taranca*, az árkosi *Benkő*, az oltszemi *Salvus*, a bibarcfalvi *Baross* és *Borhegyi*, a vargyasi *Borsil* került kereskedelmi forgalomba. Udvarhely vidékén a *Bélmezei Székely Selters* forrás vize volt palackozva. Napjainkban Székelyföldön a következő vizeket palackozzák: *Borszék*, gyergyóújfalvi *Új Hargita*, a csikszeredai *Hargita Springs*, a zsongódi *Anavie* (beszüntették a palackozását), a csikszentkirályi *Hargita Gyöngye* és a *Hargita Tiva* (2008 tavaszától a Hargita Kraiten utódja), az újtusnádi *Tusnád*, a bodoki *Matild*, a málnásfürdői *Siculia* és *Mária*, gyimesközéplöki-sötétpataki *Hegyek varázsa*, a kovásznai *Hegyek harmatja*, tósaroki *Carpatica* és a gyergyóbékási *Békás-szoros*. Gyógyvízként egyetlen borvíz van forgalomban, a nagy magnézium tartalmú előpataki *Erzsébet*.

Ahol borvízforrás található, ott biztosan volt, van vagy lesz nemsokára gyógyfürdő, gyógykezelés, egyszóval gyógyulás. Cseh Károly orvos, sebésztudós, szülész, fürdőorvos egy 1873-ban kelt írásában a következő betegségek esetére mutatta ki a borvizek gyógyhatását, ivó- és fürdőkúra formájában: a gyomor és bélcsatorna bajaira, vérszegénységre, a kiválasztó- és a légzőkészülék bántalmaira, női betegségek és férfi „tehetlenségek” kezelésére, mozgásszervi betegségekre, szív- és érrendszeri panaszokra, ideggyengeségre.

A székelyföldi fürdők két nagy csoportba sorolhatók: helyi vagy népi fürdők és az országos érdekeltsgű fürdők. A népi fürdők száma meghaladja a 150-et, ahol főleg érrendszeri, reumatikus és bőrbetegségeket kezeltek, illetve kezelnek. Ezek jórészt leromlott állapotban vannak. A 2001-ben elindult Székelyföldi Fürdőépítő Kaláka mozgalom keretében csaknem tíz fürdő került felújításra: a lázárfalvi *Nyír* (2001), a tusnádi *Nádasfürdő* (2002), a kozmási *Sószezfürdő* (2003), a kászónújfalvi *Sóskütfürdő* (2004), a csikszentkirályi *Borsfürdő* (2005), a csikcsobotfalvi *Kerekeger* (2005), a csiksomlyói *Barátok Feredeje* (2006), a homoródkarácsonyfalvi *Dungófürdő* (2006–2007), a csikszépvízi *Alsóborvízfürdő* (2007), a csikszenttamási *Szent Anna fürdő* (2007) és a gyergyócsomafalvi *Felsőnyírkerti borvízfürdő* (2008).

A székelyföldi fürdők nagy része a hideg, szénsavas, *vallatónak* is nevezett borvízfürdők csoportjába sorolható. De ezek mellett a hideg fürdők mellett található langyos 20–25 °C hőmérsékletű vizre épült fürdők is, például a maroshévi *Bánffyfürdő*, a rákosi *Bogátfürdő*, a csikszeredai *Katalinfürdő*, *Zsögödfürdő*, a szentgyházi *Majzosfürdő*, *Tusnádfürdő*. Érthetetlen, hogy az ország leghidegebb vidékén, ahol bizonyos helyeken 1000 m mélységben már 62 °C hévíz található, nem támogatják ennek a feltárását és hasznosítását balneológiai célokra. Parajdon 52 °C, Tusnádfürdőn 62 °C, a tusnádi Veresviznél 42 °C, Szentgyházánál 42 °C, Csikmadarason 29 °C hőmérsékletű vizet tártak fel. Csikszeredában 2000 m-es fúrásban a talphőmérséklet 106 °C volt.

Az egykori fürdőzésről is hadd essék szó.

A Báthoriak a székelyszáldobosi Hegyfarki-feredő gyógyvizét hordatták át a Hagymáson. Abban gyógyították – állítólag sikerrel – meggyéberedett lábaikat Oklándon betegeskedő fejedelemszönyaik. Van a kisbaci Győrkövác patakában egy olyan méretű feredő, amelyben Benedek Elek fürdőgetett, mikor szénát takart a Leshegy alatt. Méltán volt híres a háromszéki Előpatak gyógyvize. Az első világháború előtt azon néhány székelyföldi település közé tartozott, amelynek fürdőkultúrája a karlsbadival egyenlő mércével volt mérhető, ahol a szerb cár is gyógykezelte magát, s ott hálája jeléül ortodox templomot is építtetett. A helység többek között a román fejedelmi családok kedvenc fürdőhelye volt.

Sylvester Lajos, Sepsiszentgyörgyön élő író, publicista újságolta a minap, milyen is volt, van az a bizonyos népi fürdő, illetve fürdőélet a közelmúltban:

„Szüleim a múlt század közepén még a Dálnoki feredőre jártak reumás eredetű nyavalyáikat, izületi fájdalmaikat kezelni. Emlékezetem szerint a deszkával bélelt medence fölé gerendákat ácsoltak, s a gyógykezelésre érkező falusiak ezekben fogózkodva *gübbögtették* testüket a jéghideg vízben. Amíg a sepsibesenyői bűdöskút még használható volt, a néhány lejért önkéntes szolgálatot teljesítő férfiú jókora patakköveket forróított fel, s ezeket a nagyméretű kádakba helyezve melegítette a „bűdösvizet”. s

nem éppen szalonképes szavakkal biztatta az idős asszonyokat, hogy melyik testrészüket *gübbentsék* bele a vízbe, mert az jól tesz annak.”

Rendkívül érdekes gróf Teleki József (1790–1850) történetíró, nyelvész homoródi borvízkúrával kapcsolatos észrevétele: „Gyógyít a borvíz is, de az ottani táj csendje, békéje még inkább. Sokan vannak, akik egészegek fenn tartása végett Borvizzel akarnak élni. De a mint itt mulatásomban eszre vettem nem kevesebbet conferral az egesség conservatiojára a borviznél, az házi gondoktól ment barátságos élet.”

Szó volt eddig gyógyüdülésről, a borvíz gazdasági hasznosításáról, a kérdés most csak az lehet, amit már az 1902-ben Tusnádfürdön összeült Székely Kongresszus is felvetett: hogyan lehetne Székelyföld gazdasági életének fontos tényezőjévé, annak előmozdítójává tenni a természeti kincsnek számító borvíz-forrásokat, a kiépitendő és fejlesztett fürdőipart, a palackozott ásványvizek minél gazdaságosabb értékesítését. A kongresszus főleg a hiányokra mutatott rá, amelyek sajnos ma is léteznek: 1. nagy a forgalmi utaktól való távolság, 2. nincs vasútja számos székelyföldi gyógyfürdőhelynek, 3. a célszerű fürdőreklám hiánya, 4. szinte sehol nincs állandó fürdőorvos-szolgálat. Hogy mennyire fontosnak tekintették eleink a borvizek eredményesebb hasznosításának, a gyógyturizmus fejlesztésének ügyét, bizonyítja, hogy a Székely Kongresszus 5 szakosztálya közül egy az úgynevezett Fürdőügyi Szakosztály volt.

Ma – örömmel újsághozhatom – turisztikai szenzációra készül Székelyföld. Hargita és Kovászna megye összesen tizenhárom települését vonták be ugyanis abba a borvíz-projektbe, amely a székelyföldi ásványvízre épülő, egykoron európai híru gyógyfürdőkultúrát szeretné fejleszteni, újjáépíteni, valamint az ásványvíz-palackozás felújítását támogatni, úgy, hogy közben a munkahelyteremtés és a modern kor elvárásait is szem előtt tartják.

A **Borvizek útja** elnevezésű projektről van szó, melynek tervezése 2005-ben kezdődött és 2007-re készült el. A programban részt vevő 13 település turisztikai infrastruktúrája új sétányokkal, pihenőpavilonokkal bővül, továbbá korszerűsítik a forrásokat, a fürdőmedencéket, javítják a közvilágítást és az ivóvízhálózatot.

A Regionális Fejlesztési és Lakásügyi Minisztérium és Hargita Megye Tanácsa által aláírt szerződés értelmében a *Borvizek útja projekt* kivitelezési munkálatainak kezdési idejét 2009. március 9-i dátumra határozták meg. Sikernek könyvelhető el, hogy Székelyföld két déli térsége, Hargita és Kovászna megye nem kevés, évekig tartó vita és huzavona után mégis összefogott a projekt megvalósításában.

A csaknem 10 millió euró értékű beruházás kétharmadát uniós Phare pénzekből fedezik, amit kiegészít a kormányzati támogatás. A fennmaradó összeget, az önrészt a helyi önkormányzatoknak kell előteremteni. A munkálatok 18 hónapon keresztül tartanak és várhatóan újabb befektetőket vonzanak majd a térségbe.

A borvíz útjának gerince a 12-es országút, vagyis Sepsiszentgyörgy–Csíkszereda–Gyergyószentmiklós útvonal, amelyből három hurok kanyarodik ki. A Borvizek útja állomásai Kovászna megyében: Sepsibükszád, Barót, Bereck, Bodok, Bölön, Málnás, Előpatak, Hargita megyében: Tusnádfürdő, Csíkszőgdöd, Borszék, Szentgyháza, Gyergyóremete és Szejkefürdő.

Bizunk benne, hogy a megvalósuló Borvíz útja valóban turisztikai és gyógyászati értékű lesz, sokakat vonz majd Székelyföldre, és a turizmusból befolyó pénzüsség nem Bukarestbe fog vándorolni, hanem azt a helyi közösségek és a székelyföldi megyék javára fordítják, s új munkahelyek megteremtését eredményezi. Ez még inkább otthonmaradásra bírja majd a székely embert.

Mirk László

Felhasznált irodalom: Borvízmúzeum, Tusnád. Szerk: *Herczeg Ágnes, Takács Edvárd*. Csíki Székely Múzeum Kiadó. 2006. – Csíki olvasókönyv. Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2009. – Egy kalácsa krónikája, avagy a csíksomlyói Barátok Feredéjének újjáépítése. Szerk.: *Daczó Katalin*. Kiadta a Polgár-Társ Alapítvány. – *Jánosi Csaba: A székelyföldi ásványvizek helynévanyaga*. In: Kútfü. Kis magyar néprajz diákoknak. Csíkszereda 2008. IV. évf. 1–2. szám, 92–95. old. – *Jánosi Csaba: A székelyföldi ásványvizek és gázömlések felhasználása*. Hidrológiai Tájékoztató. Kiadja a Magyar Hidrológiai Társaság, 2008. – *Sylvester Lajos: A borvíz útja*. (<http://gondola.hu/cikkek/55986>) – Székely Kongresszus szervezete, tagjainak névsora, tárgyalási és határozatai. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2001. 370–401. old. – *Zsigmond Enikő: Székelyföld gyógyfürdőinek és borvíztelepeinek térképe*. 3. kiadás. Dinap Bt. Budapest/Csíkszereda 2005.